

„Vatterspillet“ i Kerteminde 1734 og dets Efterspil.

Af Politimester *V. Woll*, Kerteminde.

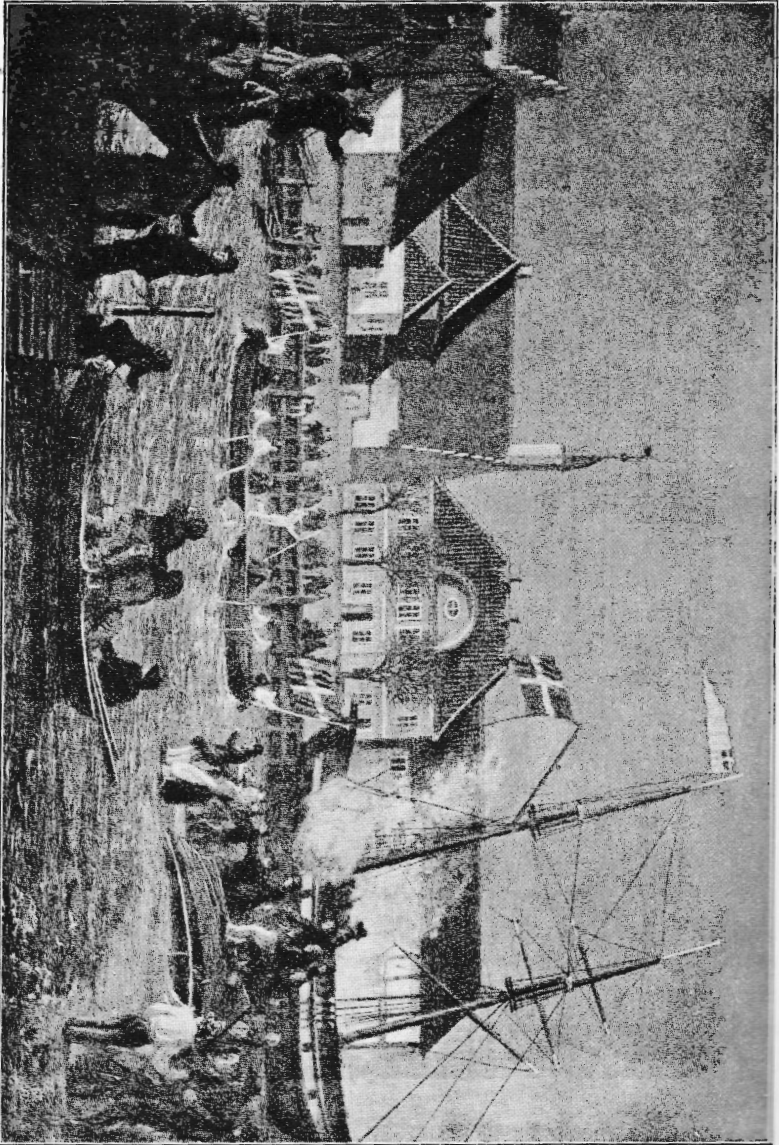
I Tilslutning til den foregaaende Artikel kan her meddeles en anden Episode fra Kertemindes Fortid, i hvilken ogsaa Borgmester Schøtz spiller en Hovedrolle.

Fisker- og Skipperbefolkningen i Kerteminde har fra gammel Tid haft en festlig Sammenkomst hen paa Vinteren, som endnu finder Sted under gamle vedtagne Former under Navnet »Skippernes Lavshus«. I tidligere Tid, ja endnu i Mands Minde, foregik der tillige en Forlystelse under Form af et Dystløb i Havnen mellem to Baade, fra hvis Bagstavne to unge Fiskere søgte at støde hinanden i de iskolde Bølger. Hosstaaende Gengivelse af et Maleri fra 1827 — hvilket tilhører Hr. Manufakturhandler L. Jørgensen i Kerteminde — vil bedre end lang Beskrivelse give en Forestilling derom¹⁾.

Disse Festligheder synes at have været en Torn i Øjet paa Byens Præster i den pietistiske Tid. Allerede den 24. Febr. 1729 klager Kapellanen Morten Boesen derover til Stiftamtmand Rosenkrantz. Klagens Hovedafsnit fortjener at anføres ordlydende:

».....her i Byen skal paa Lørdag istedenfor Fastelavnsløben oprettes en forargerlig Leg af Skibsfolk, kaldet Vatterspil, som sker paa Stranden, hvor den ene støder den anden udi Vandet, og siden gaar Hus for Hus at trygle Folk over for Penge til Drikke- og Spille-Gilde, som vil foraarsage Drukkenskab, Svær-

¹⁾ »Skipper-Ligbærerlavet« og »Skippernes Lavshus« er nærmere beskrevet i Jubilæumsskriftet »Kerteminde 1413—1913« af Kr. Kragh (S. 99—104). Dystløbet omtales sammesteds S. 104 og i Paludan-Müllers »Ivar Lykkes Historie« (1. Bogs 10. Kap.). Det skal endvidere være udførligt skildret af Provst V. Bloch, Sognepræst i Kerteminde 1855—1868, i et kirkeligt Tidsskrift (»Kirkebudet«?).

T
>
-
4
-
I
-
U
-
-
s
-
-
62
aa
-
-
en
er
-
-
em
der
es
-
-
nel
-
rg-
en
T

gen og Banden, Letfærdighed og Guds Fortørnelse, og uanset al min velmeente Formaning til samme Skibsfolk om at lade sig forargerlig Leg fare, har de dog med stor Trusel og Trodsighed allerede begyndt at gøre tværtimod, ja det som endnu mere at bejamre, at den forargerlige Leg, som i 7 Aar har ikke været brugt, vil de nu i denne bedrøvelige Tid sætte i Værk, da enhver for sig efter Christendoms Pligt burde sørge for Josephs Skade og ikke med slig forargerlig Leg ligesom storme imod Himlen.

Han beder derfor Stiftamtmanden forbyde Forehavendet.

Hvad der kom ud af denne Klage, kendes ikke; synderlig Fru har den næppe baaret, da Sognepræsten, Magister Oluf Bagge, ved Højmessen den 14. Februar 1734 atter fandt det fornødent at advare mod Løjerne og specielt mod »Vatterspillet«. Imidlertid havde »Skibsfolkene« allerede Torsdagen forud været hos Købmand Niels Broch, der boede paa Langegade i en Ejendom, der i alt Fald senere var Gæstgivergaard (Dele af nuværende Nr. 33 og 35), og sagt, at Byfogden havde givet dem Tilladelse til i dette Aar at spille deres Vatterspil, eftersom det var før Fastelavn²⁾. Muligvis havde »Skibsfolkene« ved denne Lejlighed lejet Lokale hos Niels Broch thi da han hin Søndag gik fra Højmesse sammen med Byfogden Hornemann, fik han denne med ind i sit Hjem, hvor han spurgte om Byfogden havde givet Skibsfolkene Tilladelse. Hertil svarede Byfogden: »Ja, jeg har givet dem Lov at holde sig lystige saa meget de vil, naar de kun ingen Usømmelighed begaar eller sidder længere end til Kl. 10 eller halvgaaen 11.« Herefter holdt Skibsfolkene deres Vatterspil uantastet om Mandagen og, som det synes ogsaa om Tirsdagen. I Forbindelse med Festen foranstaltedes ogsaa et Optog ud paa Landet for at samle Gaver i Bøsser, som det endnu for 30—40 Aar siden fandt Sted. Det oplyses nemlig, at Skibsfolkene Mandag den 15. havde »stukket deres Flag ud«³⁾, og at Magistraten sendte »Byens Tjener« (d. v. s. Politibetjenten) hen til Søfolkene, som da var i Niels Brochs Hus, for at sige dem, at

* 1) Hvad der menes hermed, ses ikke af Skrivelsen. Man kunde formode at et Kerteminde-Fartøj ved Navn »Joseph« nylig var forlist, og at Sognepræsten i »Vatterspillet« saa en Parodi paa Skibsforlis.

2) Fastelavn indtraf i 1734 den 7. Marts, og den alvorlige Fastetid, som jo danner Indledning til Paaskefesten, vilde saaledes ikke blive krænket af Lystigheden.

3) Endnu den Dag i Dag plantes Skipperlavets Fane udenfor Tornøes Hotels Festsal, den Dag »Lavshuset« holdes.

Magistraten jo ikke tvivlede paa, at de havde hørt Sognepræstens Mening og Villie om saadan Lystighed, og endvidere skulde han fra Magistraten forbyde dem at gaa paa Landet, hvortil han fik til Svar, at de gik kun »for deres egen plaisir« (Fornøjelse).

Om Onsdagen — den 17. — kom Byfogden ind til Niels Broch og sagde: »Veed I Nyt? nu er Magister Oles (d. v. s. Sognepræstens) Karl kommen tilbage fra Odense og fik ingen Besked, men Magister Ole fik en lang Næse.« (Formodentlig har Præsten haft Bud hos Stiftamtmanden eller Biskoppen for at høre om Raad.)

Imidlertid kom Skibsfolkene i det samme tilbage fra deres Tur ud paa Hindsholm, og da Byfogden bemærkede dette, bad han om at maatte gaa ud ad Niels Brochs Bagport, idet han sagde, at han frygtede, at Præsten skulde faa ham at se, eftersom han (Præsten) endelig vilde have, at Byfogden skulde forbyde Søfolkene deres Vatterspil.

Byfogden maa imidlertid pludselig være kommen paa andre Tanker; endnu samme Formiddag gik han hen ved en af Byens Porte, hvor i Øjeblikket Mikkell Handskemager, der tillige var Byens Trommeslager, gjorde Tjeneste som Konsumptionsbetjent, og bad ham stille hos Byfogden Kl. 12 Middag med sin Tromme. Mikkell spurgte, hvad han skulde kundgøre, hvortil Byfogden svarede: »Det kan være Eder ligemeget, naar I faar Eders Mark« (d. v. s. i Betaling). »Nej, jeg vil vide, hvad jeg skal slaa,« svarer Tamburen. Byfogden svarer hertil, at han vil selv læse Kundgørelsen op, og desuden skal der 4 Borgere med paa Turen, men da Tamburen bliver ved sit Forlangende, svarer Byfogden, at det drejede sig om en deserteret Soldat, som havde slaaet en anden ihjel. Overfor et saa alvorligt Tilfælde opgav Trommeslageren sine Betæneligheder og gik Kl. 12 til Byfogden med Trommen. Her kom da to af Byens Mænd tilstede, og Byfogden bad derpaa Trommeslageren gaa op til Hindsholm Port (ved den nordlige Ende af Hovedgaden). Mændene vilde ogsaa nok vide, hvad det gjaldt, men Byfogdens Svar var kun, at naar de kom op til Hindsholms Port, skulde de faa det at vide. Trommeslageren var imidlertid paa Vejen gaaet ind til sin »Husbond«, Købmand Hans Hoppensach, som boede paa Langegade (nuværende Nr. 55) og antagelig havde Konsumptionen i Forpagtning, eftersom det hedder, at Mikkell Handskemager var »fæstet til ham« som Konsumptionsbetjent, og da nu Byfogden med sine to Mænd i Optog kom op

ad Gaden, har han aabenbart savnet Tamburen i Landskabet, da han kom »ud for Hr. Mortens¹⁾ Plankeværk«, vendte han gik ind i Hans Hoppensachs Forstue og vinkede sine Vidner hen. I Forstuen stod Tamburen som et Stridens Æble! Byfogden befalede ham i Kongens Navn at være ham følgagtig, mens Hans Hoppensach bød ham gaa til sin Post ved Porten som Konsumptionsbetjent. Under denne Ordstrid kom Borgmester Schøtz, som da var inde hos Hoppensach, ud i Forstuen og spurgte, hvad der var paa Færde. Hoppensach forklarede, at han nok vilde vide om det var forsvarligt, at Byfogden kunde tage hans Betjent fra Porten i Kongens Navn. Schøtz spurgte, hvad der skulde udtrommes, men Byfogden, som formodentlig ikke vilde vedgaa sit ændrede Standpunkt, svarede, at det skulde Schøtz siden faa at vide. Borgmesteren gentog sit Spørgsmaal og tilføjede, at han ikke fandt at det var for meget at spørge derom, »eftersom han mente, at han var ikke aldeles her for et Null!« Nu tog det ene Ord det andet. Byfogden erklærer, at det er Schøtz for »stakket« (d. v. s. kort, lille) til at faa at vide. Schøtz tager de Tilstedeværende til Vidner paa Optrinet og befaler Konsumptionsbetjenten at gaa til sin Port. Der blev saa ikke trommet noget Forbud ud den Dag, og Skibsfolkene, som iforvejen havde Byfogdens Tilladelse og nu ydermere fik Nys om, at Borgmesteren havde hindret Forbudets Bekendtgørelse, drog sig Stillingen til Nytte, gik den næste Dag ind i Raadmand Høyers Forstue og hentede den dyrebare »Byens Tromme«, som opbevarede der, hvorpaa de til dens Lyd drog gennem Byens Gader med »Skyden og anden Usømmelighed«.

Byfogden klagede den 20. Febr. til Stiftamtmand Sehestedt over, at Borgmesteren saaledes havde »graveret og torteret ham i hans Embede, da han vilde se den uordentlige Skik hæmmet og afskaffet, som her gaar i Svang med Fastelavnsløben, hvorved forefalder Drukkenskab og anden Usømmelighed, som ikke alene giver stor Forargelse, men og mulig bliver gjort til Trods for de gode Præstemænd, der maa se dette onde Levnet an«. Han skildrer nu Optrinet med stærke Farver og i det for ham selv gunstigste Lys samt slutter med, at Schøtz endog har slaaet ham med sin Stok og hindret ham i at faa Forbudet kundgjort, og da han nu kun har faa Uger tilbage af sin Embedstid — han havde

¹⁾ Kapellan Morten Boesen boede ligeledes paa Langegade, modsat Hans Hoppensach (i en Del af nuværende Nr. 44).

allerede søgt sin Afsked — finder han sig »slet belønnet« af Borgmesteren. Han ønsker derhos Politiforhør til Sagens Oplysning.

Stiftamtmanden sender Schøtz Klagen til Erklæring. Allerede den 27. Febr. svarer Schøtz og gør godt Rede for sig: Byfogden er selv med sine mange »Enormiteter« Skyld i det hele; han har først selv »investigeret« (d. v. s. ansøret) og tilladt Søfolkene deres Spil, men da han om Onsdagen hørte, at Søfolkene beraabte sig paa hans Tilladelse, blev han betænkelig og vilde kundgøre Forbudet. Schøtz paastaar endog, at Byfogden, da han kom ind i Hans Hoppensachs Forstue, var drukken, og endelig bebuder han at ville indsende Udskrift af Tingsvidne om Sagen.

Vidneførselen foregik nu paa Bytinget den 1. Marts — naturligvis for en konstitueret Byfoged, da den virkelige var Part i Sagen. Efter en hel Del Lovtrækkerier baade med Byfogdens Sagfører og Sognepræsten¹⁾, hvorved Vidnernes Taalmodighed er bleven sat paa en haard Prøve, da de fylder 6 Sider i Tingbogen, kommer endelig Vidnerne frem, baade Niels Broch, Trommeslageren og 6 andre Bymænd, og Sagens Forløb oplyses derpaa, som den foran er skildret, dog nævnes hverken Byfogdens Drukkenskab eller Borgmesterens Stok, saa disse to Elementer maa sagtens henregnes til gensidige Overdrivelser.

Da Stiftamtmanden faar Resultatet af Vidnesagen at se, tager han det fornuftige Parti at bede Byens to Raadmænd Andreas Høyer og Peter Morville om at søge Sagen forligt, og dermed endte den da ogsaa med et højtideligt, i de skønneste Vendinger affattet Dokument, dateret Kerteminde Raadstue den 16. Marts 1734.

Maaske er det netop denne Kontrovers med Myndighederne, som foranledigede »Skibsfolkene« til et Par Aar senere at skaffe sig lovlig Anerkendelse ved at slutte sig sammen i »Skipperligbærerlavet« under Skipper Lars Muus's Forsæde. Paa Lavets Oprettelse blev der under 20. April 1737 meddelt Kgl. Konfirmation. Det ses af Konfirmationsdokumentet, at Lavet ogsaa havde det Formaal at yde Medlemmerne Alderdomsunderstøttelse og Pension til deres Enker, og med dette gode Formaal og under Lovens Beskyttelse har man saa helt ned til Nutiden kunnet fortsætte med de gamle Skikke, saavidt som de overhovedet lod sig forene med de ændrede Tidsforhold.

¹⁾ Se om de sidste nærmere i Fyenske Samlinger, III, S. 28—29.